

Türk Tıp Tarihi Arkivi

Cilt 1. No. 3. 1935.

Hekim başı M. Behçet efendinin kitablari

ve

İslâmlarla Bitik sevgisi - Bitik evleri

Dr. med. M. F. Nafiz

İlk kütüphane İsa doğmasından 1700 yıl önce Babilliler tarafından açılmıştır. Pişmiş tuğlalar üstüne mihi yazı ile yazılmıştı. İkinci olarak Mısırlılar gelir. Eski Yunan müverrihlerinden Di-dare de Sicile Mısır hükümdarlarından Osmindias ın kabrinde bulunan kitabhaneyi anar. Yunanlılar gününde Bergamada (200) bin ciltli bir kütüphane vardı. Büyük İskenderden sonra, İskenderiye kitabhanesi meşhurdur. Bunlardan sonra Romalılar kütüphane açarlar. İmperator Kostantin 355 tarihinde İstanbulda bir kütüphane açmıştı. 120 bin cilt kisabı olan bu yer eski zabsiye yerinde idi, yanmıştır. İraniiler dahi mağaralarda, hayvan derileri ve kumaşlar üstüne yazılmış eserlerden koleksiyonlar yapmıştı.

İslâmlardan ilk kütüphane açmak şerefi, her ne kadar Emevilerden Ömer bin Abdülazizin Şam kütüphanesinde bulunan Eherun'un kitabını çıkarmasile başlayabilirse de, başlangıç olarak Abbasileri kabul etmelidir.

I — Abbasilerden Reşit zamanındaki Bağdad kütüphanesine «Beyt - alhikma» denirdi. Tıp, hendese, nücüm, matematik, edeb, lûgat üstüne kitablardı. «Yahya bin Halit Bermeki» tarafından Hint müelliflerinden toplanan kitablara bizzat Reşidin Ankara, Umurya Rumlardan ele geçirdiği Rumca kitablara dolu idi. Bu kitabhanede ayrı ayrı daireler olup kopye edenler, tercümciler, müellifler bulunurdu. Bu kütüphade müdürüne «Sahibi Beyt - alhikma» derlerdi. [1]

Bağdad kitabhane müdürleri arablık düşmanlarından Şuubilerden İranlı Danışmentlerdi. سهل بن هرون bunlardandır. Şu halde ilk İslâm kitabhanelerinde idareci İraniiler olmuştur. Âli Boyeden

[1] Bizim kitabhane dediğimize araplar Maktaba derler. Dar - alqutub, Khizane dahi söylerler. Almanlar İncil manasına gelen Bible den alınarak Latinlerin Bibliothèque sözünü kullanırlar. Kitap satılan yere Frenkler Libraire, Almanlar Buchhandlung diyorlar. Das Buch kitap demektir.

Şerif Oğlu Yadigârının yazılma Yılı
ve
Umur Bey Çelebi

Bay Dr. Med. Rusçuklu Hakkı Üzel e

Dr. Med. F. Nafiz

Poliklinik tıb mecmuasının Eylül 1935 sayısında yazdığımız değerli yazıyı Archive sayğı ile geçirdik.

Süleymaniye tıb mektebinin programında ilk Türkçe tıb kitabı olarak yer alan Şerif oğlu Yadigârı ne zaman yazılmıştır.

Bu karanlık, yüce yardımınızla aydınlanıyor. Tababet tarihimizin en mühim bahsini ilgileyen belge (kitabı vesika) nerede saklıdır, hangi yılda yazılmıştır?. Tarihi tetkiklerde bu sorğulara açık cevap verilmek gerekirken yazınızda bir şey demiyorsunuz.

Umur bey Çelebi kimdir? Hekimlere sevgi, hekimliğe sayğı besliyen yüce kişi hangi Umur beydir?

Gazi Yıldırım hanla Aksak Demir han çubuk ovasındaki kanlı savaştan sonra Demirhan Kütahyaya gelmiş, eski Gerimyan ilinin baş şehrindeki osmanlı valisi Timur Taş parlak törenle Demir hanı karşılamıştı. Tarihlerde uzun uzadıya yazılı olduğundan biz burada aralarındaki ibret alınacak sözlerle dolu konuşmayı, Timur Taş paşanın diğer menkibelerini yazmıyoruz, Yalnız bunun oğlu Umur bey mi?

Yoksa Olcaytu Hanın Anadolu valisi Emir Çobanın oğlu Timur Taşın Umur adında oğlumu var.

Kütahyada Emir Süleyman şahı germiyanı oğlu Yakub beyin medresse dıvarındaki kazılı türkçe vakfiye kitabesindeki «Anamın atası Umur bey» dediği zat mı?

Heman hepsi de VIII ci yani XIV üncü asır adamları.

Bana göre Şerif oğlunun adına bitik yazdğı Umurlar saydıklarım değildir.

Yoksul yazara göre yöre (Yöre konyada saha alan, kısım demek) halâ şüphelidir. Ancak usuma (aklıma) gelen Aydın oğlu Gazi Umur bey çelebidir.

Batı anadolu topraklarını Arslan yuvası yapan gâvur İzmiri karşısında müslüman İzmiri kuran, donanmasıyla Rumiliye geçen



Uygur rahibleri - Buda dininde olan bu rahiblerin tababet icra ettikleri muhtemeldir (Dr. A. Süheyl Ünver - Uygurlarda tababet kitabından).

(Tib Tarihi Arkivi ilâvesi)



frenkleri, Bizantinleri tepeliyen bütün ömrünü kazalarla, şanlı harblerle geçiren, Askerlerine Umur Uşağı denilen (Uşak Anadolu'da oğul demektir). İstanbul'da şimdi hizmetçi yerine kullanılıyor) Gaziler gazisi Alplar alpi kahraman Gazi Umur bey çelebidir. O tarihlerde hatta sonra bile başına yemin edilecek kadar türk gönüllerinde iz tutan yigit Umur bey 749 = 1348 yılında ve şanlı bir gazada şehid düşer.

Kosva cenginin büyük kahramanı Gazi hünkâr Murad la gazi Umur bey 14 cü asrın en büyük kumandan ve behadırlarıdır.

Gazi hünkâr Murad beyin bilgi alânında neler yazdığını bilmiyorum. Lâkin Umur bey en iyi kılıç kullanan türk çocuğu deyil Otacı (Takib demektir) ları, şairleri, ozanları koruyan ilim hamisi imiş.

İşte parlak örnekleri :

Amcam Veled Çelebi ile Kilisli Muallim Rifat ın 1924 yılında bastırıkları «Ferhenknamei Sadi tercümesi» mukaddemesindeki 857 tarihli «Vakfal Amir al kebir Umur bek İbn al merhum Timur Taş bek» sözü dahi yine Aydınöğlü Umur bey çelebiye aid olmalı. Prof. Dr. Mortdmann 1924 yılında Hannover deki meşhur kitabı Heintz Lafaire e edebî bir türk Anıdı bastırdı. «Dastan i Süheylü Nevbehar». Fatih Muhammed han oğlu Bayezid hanın öz hitabları arasında iken döne dolaşa Almanya'ya gider, Berlin'deki 1,5 milyon kitablara arkadaş olur. Dil, romantizm, edebî yazış yönünden değeri yüce Dastan Foto Tipografi ile pek nefis basılır. Dünyadaki bu tek nüsha Ferhenk namei Sadi tercümesi gibi ehemmiyetlidir. Yazanlar Farsçadan Türkçeye döndürmüşlerdir. Bu tercüme Gazi Umur çelebi nin iltimasıyla meydana gelmiştir.

İspanyanın Malaga dediğimiz şehrinin oğlu olmakla «Al malakı» diye adlanan İbn al Baithar ın «camî Al Müfradat al adwiya w al Agdhiya» eserini Latince, Almanca, Fransızca ve diğer dillere çevrilmiştir.

Dilimize dahi adını bulamadığı bir Türk Otacısı eliyle döndürülmüştür. Eskiden gördüğüm (Üsküdar Atlama Taşı, Kemankeş Hoca Kütübhanesi No. 673.) Nushadaki Umur bey emri ile türk diline döndürülmüş sözde yine Gazi Umur çelebiye aiddir.

Edirne Selimiye Kütübhanesinde No. 1666 da bulunan harekeli büyük nüshanın yazılış yeri, tarihi belli değildir. Lâkin 984 yılında Divanı Âli Mukatı'ı Mustafa İbn i Süleyman ki Selanikli imiş onun kitabları arasında bulunduğunu kendi elyazısından anlıyoruz. Başlangıç şu sözlerle başlar :

Besmele.

«Çok şükürü allaha edip Muhammed Rasullullah'a ve ashabına çok salavat getirdikten sonra şuru' etdik ki imtisal idvüz bir emreki adeta üzerimize vacıbdür, ol emr edene. Kidwet al aazım w - alakâbir hawi al mawali w almafakhir al mahsus biinayet al malik al kadir sultanumuz Umur bek dame tewfikuha ila alkhayret madame fi rebekat al hayati şöyle işaret olundu ki muf-radatı ibni Baithar musannifi tertibi üzerine Türk diline tercüme ola ki şöyle ki bizim makdurumuzdur taksir kılmadı. Baki üzr ki-ram al nas kıtında mazurdur. «İnteha fi kulamihi».

Şu sözlerin çalımı ve ağız bana hiç şübhe ettirmiyor ki Mu-faradat dahi Şerif oğlunun kalemiyle dilimize döndürülmüştür. Ya-digârın Armağan edildiği emir Timur Taş oğlu Umur değil belki Aydın oğlu Gazi Umur beydir.

Ali Emiri merbum bana, Yadigârın nushalarını Yıldırım han zamanına değin buldum, lâkin o daha eski belki de Salçukılar devri hekimlerindendir, arayınız demişti.

Umur beyin kardeşi İsa bey (1390 - 792) zamanında yaşayan Konyalı meşhur tabip Hacı Paşa tıb bineklerinden bir kaçını İsa beye armağan eder.

«Düsturnamei enveri» Aydın oğullarının munkabelerinden bahseyler.

Böylelikle Aydın beyleri en küçük cihad olan harpler kadar; en büyük cihad olan ilim ile uğraşmışlar ve insanlığa ölmez bi-tik anitleri armağan etmişlerdir.

Kanuni Sultan Süleyman darülşifasındaki vakfiyede «Yadigâr» adının, Hacı Paşa teshilinden önce anılması tesadüf eseri değildir. Belki Yadigârın eskiliğine işarettir. Lâkin düğüm çözülmüş değildir. Topkapı saray kitabları, saraydan çıkma kitablarla süslü Ayasofiya, Fatih, Nuruosmaniye kütüphaneleri araştırılmak, incelenmek gerektir. Sanırım ki güçlüğü orası kolaylaştırarak.

Yadigâr nüshaları hemen her kütüphane de saklıdır. Yanım-deki defterde bu yazdıklarımı buldum.

<u>Kütüphane ismi :</u>	<u>Tıb kısmı numarası :</u>	<u>İzahlar :</u>
Emiri (Millet)	168 / 354	Yazma. 354—359 a kadar beş nüsha vardır. Tahrir tarihi 355 numara da 976 dır.
Revan köşkü	17 / 1684 / 34894	Türkçe yazma
Fatih	3647	» »
Nuruosmaniye	3616 ve 3617	» »
Köprülü Mehmet Paşa	989	» »
Aşir Efendi	737	» »
Hamidiye	1041	» »
Atıf Efendi	1971	Müfraedatı İbni EbiŞerif diye kayıtlıdır.
Kadıızade Mehmet Efendi	353	Türkçe yazma.
Lâleli	1651 ve 1652 ve 1653	Bir kısmında Türkçe bir kısmında arabca işaretli.
Üniversite (Yıldız)	208 / 16778	Türkçe 1087 tarihli yazma.
» »	230 / 16800	Türkçe yazma.
» »	251 / 16791	» »
Yeni cami	945	

Edirne 25. XI. 1935

X uncu Arslulusal tıb Tarihi kongresi

Madrid 22 - 29 Eylül 1935

X uncu Arslulusal Tıb Tarihi kongresi Madrid'de 22 Eylül 1935 de açıldı. Bu kongrenin dokuzuncusu Bükreşde 1932 senesi Eylülünde kurulmuştu. Bu her iki kongrede de hükûmetin ve Üniversitemiz resmen *Bay Doktor A. Süheyl Ünver* tarafından temsil edilmiştir. Her iki kongrede ilk defa Türktıb tarihini alâkadar eden mevzular üzerine mühim tebliğlerde bulunulmuştu. Büktemreş kongresinde *Bay Dr. Galib Ata* nın Türkiyede tababetin evolüsyonu hakkında mühim bir raporu vardı. Edirnedeki *Dr. Rifat Osman* da Türkiyede XVIII. inci asırda çiçek aşısı tatbikatına dair